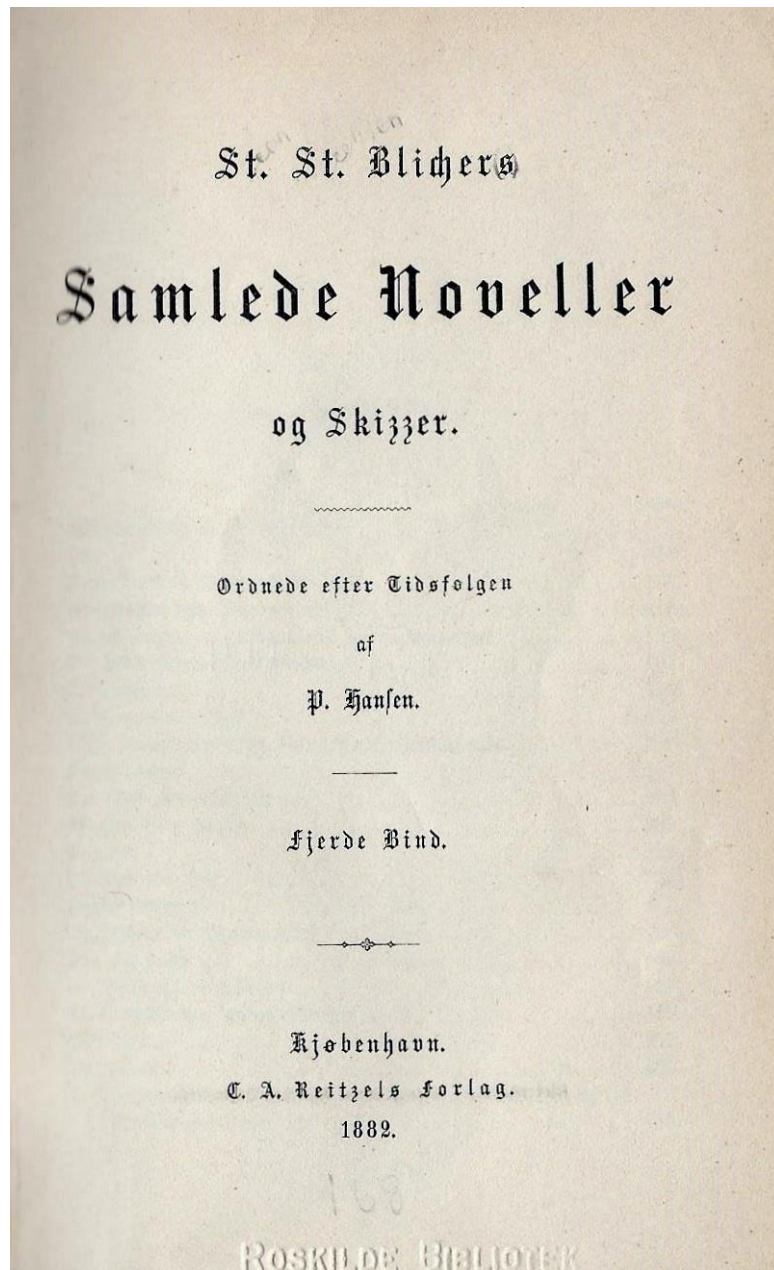

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Steen Steensen Blicher

Livø

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Omtrent en halv Mil ude i Limfjorden, hvor denne er bredest ligger Vest for Himmersyssel – nu almindeligt kaldet Himmerland, ihvorvel denne Benævnelse kan antages for en Smule ironisk – de ovennævnte Ø, en "Hallig." i en Indfjord; dog mest af Figur og fordi den hverken har eller behøver Dæmninger. Den største Del af Øen, tjenlig til Kornavl og Græsning, er temmelig højtliggende og tildels bakket. Dette lille Land og det omgivende Vand ernære ret godt de to Familier, som udgjøre det hele Antal af Beboere. Fra meget gamle Tider boede her ikkun én Familie; men i de yngre blev den formeret med én til, og det paa en underlig Maade, som nu skal fortælles.

Imellem Løgstør og Ribe ligger langt inde fra Fjordens sydlige Kyst Herregaarden Vaar, ældre og mere gammeldags end de fleste andre. Nord ud for den viser sig en vidtstrakt flad Eng. Syd op strækker en smallere sig længere op i Landet, begrændset paa begge Sider af høje Banker, hvor tyndtstaaende Træer og Stubbe antyde, at her forud har været Skov. Borgen er meget simpel og har ingen anden arkitektonisk Mærkelighed end en Række mægtige Kjælderhvelvinger, der hverken tyde paa Vinkjældere, ej heller paa Fængsler. Hvilken Bestemmelse de ellers kunde have havt, seer jeg mig ikke istand til at bestemme, men overlader saadant til kyndigere Arkæologer. At dog en Fange engang har havt Ophold henede, skal paafølgende Historie vise.

Det var i Førstdelen af Reformationsaarhundredet, at en ved Rigdom og store Godser mægtig Riddersmand var Borgens Besidder. Hans Slægtnavn skal man ikke spørge om, for maa hænde det endnu ikke er uddødt; men jeg vil paa eget An- og Tilsvær belægge ham med Døbenavnet Kresten. Hvorledes samme Herre saae ud, om han f. Ex. Havde rødt eller sort Haar, det faaer jeg lade Enhver tænke sig; men Hans Sjæl var temmelig sort, hvis i øvrigt et Væsen, som er usynligt, kan afmales. Men især siden Mester Morten farvede Fanden med Blæk, siger man jo: "sort som Fanden" – Negerne sige: "hvid som Fanden". – Nok: Sort og Rødt har noget Betænkeligt ved sig; og saa nok om Farven!

Nu hen til en anden nærliggende Ridderborg Krastrup, hvis daværende Ejer jeg ligeledes antegner med Døbenavnet Jørgen. Den seer endnu ud til forud at have været en Fæstning, der i en vid Omkreds kunde overse baade Engene og Egnen overfor dem. Hr. Jørgens Karakter var langt ridderligere – i god Bemærkelse – end hans Gjenbos paa Vaar; men Ringeagt for Uadelige, Standsstolthed og Hidsighed, der stundom udartede til Hævnjerrighed, var den modige og ærlige Ridders Skyggesider. Hans Kone besad de sidstnævnte Egenskaber i langt højere Grad og var i enhver Henseende Intet mindre end "Naadig." Dette velfornemme Ægtepar havde, paa den Tid vor Historie indtræffer, tre fuldvoxne Børn: to Sønner og en Datter. Ridder Kresten havde samtidigt en Søn og to Døtre, saa her meget nemt kunde være stiftet en Tripelalliance, hvis Forældrene kunde være blevne enig derom. Men Ridder Jørgens Gemalinde var bestemt derimod, og saa maatte Gemalen ogsaa være det. Fruen paa Vaar var hverken for eller imod; thi hendes Husbond havde for længst vænnet hende af med at have nogen egen Mening. Han her og hun paa Krastrup havde andre højtgaende Planer med deres respektive Børn. Hvorledes disse Planer mislykkedes med den yngste Junker paa den ene Borg og den ældste Frøken paa den anden, staaer nu til at forklare. Mellem begge de gamle Riddere havde aldrig været god Forstaaelse, ligesaa lidt som selskabelig Omgang, hvilket hid hørte fra visse Galanterier i deres Ungkarledage, da Begge paa eengang gjorde Kur til en Dame, som dog Ingen af dem kom i Besiddelse af, da de gik hverandre i Vejen. Da Saadant blev dem vitterligt og den tilbødte Gjenstand valgte sig en tredje Kavalier, bleve de to Forsmaaede siden hinandens hemmelige Fjender.

Helten i denne Krønike, Hr. Jørgens yngste Søn ved Navn Holger, var i sin Opvæxt ikke bleven forkjælet hverken af Fader eller Moder; ja af den sidste tvertimod snarere behandlet som Stedbarn. Saadant var intet

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Onde for ham; ingen Lumskhed, ingen Trodsighed, men Fasthed og Standhaftighed blev Frugterne af en Opdragelsesmaade, der, om den var bleven anvendt paa den ældre Broder, troligt itide have tæmmede den Letsindighed, Vildskab og Kaadhed, der i Ynglings og Manddoms – Alderen blev Andre og ham selv med til Plage.

Junker Holger, hvem jeg herefter vil affære den adelige Titulatur, for Rummets Skyld, befandt sig altid bedre ude end inde, hvor han blev jevnlige strengt og altid koldt beregnet. Han omgikkes derfor, til behagelig Sindslettelse, saa Podemesteren i Haugen, saa Skytten i Marken. Som han en Morgen besøgte denne, finder han ham usædvanlig mørk og ordknap.

”Hvad skader Dig?” spurgte Holger.

Det varede noget, inden Svaret kom: ”Hendes Naade, Deres Fru Moder, bilder sig vel ind, at jeg har Vildtet i Tøjr; hvor, den slemme Syge, skal jeg til i morgen Middag skaffe hende baade Harer og Agerhøns, Brokfugle, Vildgæs og tredobbelte Bekkasiner?” her udstødte han en arrig Latter, ”paa saadan en Aasrtid vil hun ha` Tredækkere! Og Vildgæs! Men saadant Noget er da ogsaa til at bli` halvgal over!”

”Jeg vil gjerne hjælpe Dig med de tre første Sorter,” svarede Holger venligt; ”naar vi gaa ned ad Kjølbjerg til, saa faae vi maaske i dag Alt, hvad vi behøve.

”Hun vil ha` en Fandens Hoben,” raabte Skytten.

”Hvad skal det betyde?”

”Hun venter Fremmede.”

”Men hvem da?”

Kammertjeneren fortalte mig nu for et Øjeblik:

At der skal komme en hel Rulle derovre fra Aggersborggaard, Herre og Frue med fire Junkere og fem Frøkener. Og de blive saa vel sultne, naar de drage over Fjorden; thi ”Søen tærer,” som man siger.

Kammertjeneren havde ogsaa faaet at vide – sagtens af en af Fruerpigerne – at Deres kjære Moder havde Noget isinde med Dem og Deres to Søskende – ja jah! Paa den Maade kan vi nok faae Tredækkere – ti hi hi – ha ha ha!”

Holger blev opmærksom ved denne Underretning; thi han kjendte sin Mama; men han oplod sig ikke videre for Skytten. –

De gik. Jagten gik godt. Kun en betænkelig Omstændighed indtraf tæt ved Grændsen af Vaars Ejendomme; Holger saarede en Hare, og denne søgte at bjerge sig for Hundene i Vaar Skov. Didhen kunde man ikke følge Drevet, blev altsaa staaende og ventede paa Hundenes Gjenkomst. Da denne havde fundet Sted, følte man i Flabene og fandt enkelte Harehaar.

”De har rigtignok taget hende,” sagde Skytten; ”men vi maa lade hende ligge.”

”Jeg vil gaa derover.” svarede Holger.

”Det er ikke værdi; er der Nogen fra Vaar, som træffer Dem, saa kan De komme til en Ulykke. Vel er Skytten og jeg ikke Uvenner; men Bøssen maa De lade blive her; og finder De Missen, saa bær den endelig ikke herover, men dæk den med Løv og Græs, og læg ved den at Par Viller Blaar, som jeg vil gnide i Krud til Dem. Naar De ta`er nøje Kjende paa Stedet, saa kan vi hente den iaften.”

Holger gik, fandt Haren og bar sig ad efter Skyttens Anvisning. Som han er færdig hermed, faaer han et Stykke inde mellem Træstammerne Øje paa et kvindeligt Væsen, hvis Paaklædning tilkjendegav, at hun var

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

mere end slet og ret. Hun nærmede sig langsomt derhen, hvor han befandt sig. Han skjulte sig bag to sammenvoxede Træer, der dog afgav ham en smal aabning til Udkig. Hendes Hænder vare foldede, hendes Hoved var bøjet. Standsende nogle faa Skridt fra hans Skjulested, rettede hun der igjen og viste ham en saare skjøn Profil. "Det gule Hav" – som en vis Digter kalder de nordiske Gudinders Haar – bølgede ned over Skulder og Nakke. Den fine Alfefod tyktes næsten for liden til det mer end almindeligt høje og føre Kvindelegeme. Nu gjorde hun en halv Vending, ligesom for at vise ham forfra sit dejlige Ansigt. Hun hævede det mod Himmelen, og Taarer glindsende i de himmelblaa Øjne. Hvorfor græd hun? Mon for en utro Elsker? Det var dog ikke muligt; thi Hvo kunde være utro mod saa himmelsk Skjønhed? Han begyndte næsten at blive skinsyg paa En, som maaske ej engang var til. Hvad enten det nu var det Indtryk, denne Fe havde gjort paa ham, eller og det dæmpede Aandedræt, nok: han kom til at nyse. Feen gav Tegn paa let Forskrækkelse, men gik alligevel rask hen til Stedet, hvorfra Lyden kom, og bag om Træet. Anden Gang lidt mindre forskrækket, da hun jo ventede at se et Menneske der, faldt hans Jægerdragt hende noget fordægtig paa. Han bukkede, og hun sagde: "Hvem er Han? Og hvorledes befinder Han sig her i min Faders Vildtbane?"

"Ikke som Vildttuv," svarede han med et artigt Buk. "Jeg er ellers en Søn af Ridder Jørgen paa Krasrtup og fik, som jeg var paa Jagt derovre, Lyst til at gaa over i den smukke Skov her. Jeg er kommen ubevæbnet hid, og hist henne staaer vor Skytte med mit Gevær. Her er saa dejligt og selv have vi ingen rigtig Skov:" Ridderdatterens ansigt opklaredes, fuldt saa meget ved de flygtige Øjekast paa den smukke, alvorlige Yngling som ved hans tilfredsstillende Forklaring.

"Da det saaledes forholder sig," sagde hun, med et ikke slet saa koldt Ansigt som før, "maa I ikke tage fortrydeligt op, at jeg har tilladt Eder som formentlig Krybskytte. Jeg vil, som jeg kan, gjøre dette godt igjen med det Vink: at I ikke kommer altfor tidt at forlyste eder i min Faders Skov og allermindst i saadan Dragt. Farvel! I kjender vel Forholdene mellem vore Familier? Farvel!"

I denne Afskedshilsen laa noget Halvvenligt, Halvtilbageholdent. Hun gjorde en dyb Afskedshilsen, og et Suk undslap hende, idet hun vendte tilbage. Da Holger næsten var kommen til Grændsen, hvor Jægeren stod og ventede efter ham, drejede den unge Herre sig om og – saae den skjønne Skikkelse endnu i Skovkanten; men i samme Øjeblik forsvandt hun.

"Naa, da var det vel," raabte Jægeren glad, "at I er kommen velbeholden igjen! Fandt I Haren?"

"Jeg har dækket den vel til, som Du sagde mig; og naar Du tager Mærke til hin store Bøg, hvor jeg kun ud, saa gaaer Du ikke fejl af Morten. – Hm! Jeg har skudt en Hare, og jeg troer, jeg er selv bleven skudt, eller dog lidt anskudt."

"Herre Jøsses!" raabte Mikkel, "hvor? Jeg har intet Skud hørt."

"Ja, min gode Mikkel! Der er ogsaa af de Skud, som intet Knald give – men nu gaaer jeg hjem. Bliv Du kun ved, og faaer Du ikke nok i dag, vil jeg hjælpe Dig i morgen."

Med Bøssen paa Nakken skred han i sagte Gang mod Hjemmet; ikke uden flere Gange at kaste Øjnene hen til den fortryllende Skov. – Jægeren kom hjem langt ud paa Aftenen med tilstrækkeligt Vildt, inklusive den forputtede Hare. Holger havde allerede da puttet sig i sengen. Hvad han drømte, veed jeg ikke; men det maa uden tvivl have været yderst behageligt, eftersom han ikke vaagnede, før en Tjener vakte ham med den Underretning, at Klokken var henved Elleve; at de Fremmede vare komne for et Kvarter siden, og at han havde den Befaling fra hans Moder og hans Fader (hun blev gjerne nævnet først, som billigt var; hun fungerede jo som Højstkommanderende), at han havde strax at klæde sig paa og komme ned til Selskabet. Han adlød.

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Udførligt at beskrive hvert enkelt Lem af den Familie som nu gjæstede den paa Krastrup, vilde hverken lønne Forfatterens eller Læserens Umage. Jeg indskrænker mig derfor blot til en kort Skyggetegning af de Trende, der finde Plads som Rollehavende i dette Skuespil.

Om den fremmede Ridders Karakter er ikke farlig Meget at sige: han var ærlig og godhjertet, naar han turde være det for sin Kone, under hvis haarde Tøffelhæl ham, villig eller uvillig, var vant til at bøje sig. Og nu behøver jeg vel ikke yderligere at nuancere hendes Sind og Tænkemaade. Det var naturligvis hende og Krastrupdamen, der, uden at behøve Mændenes og Børnenes Samtykke, havde affattet Præliminarierne til den besluttede Tripelalliance. Cæcilia, den næstældste Datter, var udseet til Holger. Der var intet Andet derimod at indvende, end at hendes Krop var skjæv, hendes Ansigt grimt og hendes Sindelag lig den hoffærdige, herskesyge og onde Moders. – Ved Spisebordet fik Holger af sin Mama Plads anvist hos den skønne Cæcilia. Den unge Herre, som ellers næsten altid var ordknap, forholdt sig her ganske lydløs og passede aleneste sit Fad og sit Bæger. Han bemærkede ikke den regjerende Dronnings Miner og Vink; thi han saae hverken lige ud eller til Siderne; hans Øjne vare ufravendte paa Retterne lige ned for ham og – hans Tanker ved Skovbrynet, vi veed nok hvor. Efter Bordet fik han ikke Lejlighed til at slippe væk; thi ved Maaltidets Ende lod en Tjener ham vide, at hans Moder vilde tale med ham i det og det værelse. Han adlød, skjøndt ugjerne. Hun foreholdt ham alvorlig, hvor kluntet og ubehøvlet han havde opført sig mod den Dame, man havde udseet til hans Livs Ledsagerinde. Med et svagt Smil og en Smule ironisk Tone spurgte han, hvor stor en Medgift vel kunde ventes med hende?

”Hvor stor,” svarede hun, ret tilfreds med Spørgsmaalet, der forvissede hende om, at han bed paa Krogen, ”hvor stor kan jeg ikke endnu sige; dog, naar den bliver lagt til den, vi ville unde Dig, saa kan Du leve standsmæssigt.”

”Det er nu meget godt,” sagde Sønnen, ”men hvor gammel kan hun vel være?”

”Hun har endnu ikke fyldt sit tyvende Aar.”

”Ak!” raabte han, ”havde De sagt firsindstyve, saa kunde jeg gjerne have taget hende; men nu er hun altfor ung til mig; jeg be'er Mama at frafalde dette Forsæt, for der faaer De aldrig fuldført. Har Mama ellers Andet at sige mig?”

Jeg vil ikke bebyrde nogen Læser eller Læserinde med at studere den temmelig lange, at korte afbrudte Sentenser bestaaende Skjændepreæken, hvis Slutning lød saaledes: ”Dersom Du ikke adlyder, saa gjøre vi Dig arveløs.”

”Om Eders Mand vil,” svarede han koldt og ventede den unaturlige Moder Ryggen.

I Udgangen fattede han det Forsæt, ikke at se hende, ej heller det Indvendige af Krastrup mere. Men saa hvorhen? Dette havde han ikke faaet besvaret, da han ved Nedgangen til Ladegaarden mødte Faderen, der havde været nede at se til, om de fremmede Heste vare blevne tilbørligt forsynede. Sønnen traadte ham i Vejen og hævede Armene lidt som til en Omfavnelse.

Hvad er paa færde, Holger?« raabte den gamle.

Den unge fortalte, hvad der nys var foregaaet mellem ham og Moderen. »Vil fader ogsaa forstode mig?«

Taarer perlede ned ad Ridderens Kinder; han gav et heftigt Haandslag og bød ham følge sig op i sit Værelse, det som allerede flere Aar tilbage var ham anvist af Befalhaberinden.

Ankommen her spurgte han: »Hvad har du i Sinde? Hvor vil du hen?«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»I Krig,« var Svaret.

»Pengeløs skal du ikke gaa — se her!« — han gav ham en vægtig Pung — »den er hemmelig samlet og bevaret for paakommende Tilfælde. Med den — det er bare Guld — kan du vel gøre andetsteds bedre Lykke, end her er at vente.«

Holger kyskede faderens Haand med Taarer, som alene randt for ham.

»Jeg vil sende Mikkel Skytte herop efter min Smule Tøj. Her er Nøglen til min Kiste, vil I lægge Pengene derned, Pungen indsvøbt i en Skjorte, saa kan han tage det ned i hans Kammer, indtil jeg videre har bestemt mig. Lev saa vel, som I kan, min Fader! Vi ses vel aldrig mere i dette Liv.«

Og dermed var han ude af Døren, den Dør, der aldrig mere skulde aabnes for ham. Han søgte nu sin eneste tro Ven paa hans Fædrenegaard og fandt ham i Færd med at pudse en Bøsse og tilsalede ham: »Nu, min gode Mikkel! er jeg arveløs og udjaget i den vide Verden.«

Skytten slog med den flade Haand paa Kolben, men kunde i første Øjeblik ikke faa sin Tunge til at fremføre et Ord.

»Jeg er husvild, min Ven!« blev Holger ved, »og beder dig derfor om en Plads i dit Kammer denne Nat, om det saa blot er paa en Stol; men hent os først min Kiste! Der har du Nøglen til Kammeret! Lad den blive siddende i Døren!«

Snøftende gik den smerteligt rystede Jæger.

Holger kastede sig i en gammel, forreven Lænestol, grundende paa en Fremtid, der ikke var alt for lys. »Gaa i Krig?« mumlede han, »kæmpe, mod hvem og for hvem? opofre Blod og Liv, i hvilket Øjemed? et godt eller, et slet? Er der ikke noget bedre at bruge et Par dygtige Arme til? Hm! Krigeren skaffer Føde til Ulve og Ravne, Plovmanden til Mennesker. Og naar Bonden, foragtet, stundom plaget af en mægtig Herre, efter møjefuld Dagsgerning hjemvender til sin fattige Hytte, modtages han af en rigere Kærlighed end — holdt der! — Skovnymfe! jeg maa skue dig endnu en Gang.«

Her kom Skytten med alle Junkerens Ejendomme paa en Trillebør, og klogelig betænkt havde han ikke taget Vejen ned ad Ladegaarden, men til Bagsiden af den Længe, hvor han havde sit Værelse; uset af nogen anden blev Kisten indskubbet af det rummelige Glughul.

Næste Dag sprang Holger ud af den samme Aabning eller at Have sagt sin fortrolige, at der var Penge i Kisten, og anbefalet ham den til troer haand. Skulde der spørges efter ham, kunde han sige, at han var kørt paa en bestilt Bondevogn Sønder paa.

»Men kan du svare mig til Kisten, om du skal ud?« spurgte han.

»Den er ikke større,« svarede Mikkel, »end at den kan staa inden i min egen, og den er der ingen, der kommer i.«

»Godt, Mikkel, Farvel til i Aften!«

Holger ilede ad en Omvej hen til Vaar Skov. Han stillede sig bag Tvillingbøgen og keg gennem Kløften mod samme Strøg, ti vor Dryaden den næstforegaaende Dag havde ladet sig tilsyne. Hun kom rigtignok, men ikke den Vej. Pludselig hører han bag ved sig Lyden at en ved Fodtrad knækket tør Kvist, — han snor sig omkring — ja, der staar hun. Ingen Hilsen, hverken af den ene eller den anden, undtagen alene med

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Øjnene; paa begge de ungdommelige Ansigter vekslene Lys og Skygge som Skyer og klar Luft under lette Vindpust.

Han kom først til Orde; med dyb Stemme sagde han: »Dette er først den anden Gang, vi ses, og dog lykkes det mig næsten, som om vi var gammelkendte — Sorgen maa altsaa kunne forene saavel som Glæden. I har Sorg; det saa jeg i Forgaars, det ser jeg i Dag.« — Taarer kvældede ud af de blaa Øjne. — »I kender mig for kort,« vedblev han, »til at kunne eller burde fatte ubetinget Tillid til mig. Men vil I til i Overmorgen gøre mig delagtig i eders Genvordigheder, og om en ærlig og frygtløs Mand kan udrette noget til eders Bedste, da skal I, ved Himmelen! ikke have taget fejl af mig.«

En svag Gysen overfor den tiltalte og gav hendes Ansigt Ligfarve. Dog denne forjoges i næste Øjeblik af Livets. Med et Blik, der var af det Slags, man kalder veltalende, sagde hun i bestemt og livlig Tone: »Om to Dage ses vi igen.« Hurtigt skred hun ned mellem Træerne, og langsomt skred han henad til V i t s k ø l Kloster.

Hvor Herresædet Bjørnsholm ligger, er vidt og bredt bekendt. Mindre bekendt kan det vel være, at Gaardens midterste Fløj er Kirke, og det endnu for hele det store Sogn. Det skriver sig endnu fra den Tid, da her Var det ovenfor nævnte navnkundige Kloster, hvis Benævnelse er sammendragen af det latinske »Vitæ scola«, som betyder »Livets Skole« og synes at være en bitter Ironi paa Munkelivet, der blot betyder: »at leve godt inden for et Klosters Mure uden at bryde sig stort om det virkelige Liv udenfor.« Dette gjorde dog den daværende Abbed, og det paa en Maade, at han var velyndet og højagtet, saa vidt han var kendt, saavel blandt lave som blandt høje. (Somme vil vide, at han i unge Dage — nu var han om ved de halvtreds — havde været Kæreste med Fruen paa K r a s t r u p. Han var adelig — men — efterhaanden kommen under Vejr med hendes Jesabelisme — havde han trukket sig tilbage i et Klosterasyl. Hans vantrivende Kærlighed til Moderen gik, skønt fremspirende af renere Grund, over paa hendes Børn.)

Abbeden lod de to Drengbørn paa visse Tider komme til sig i Klosteret, underviste dem i Latin og gav i Flittighedsbelønninger Smaabilleder af et halv forvansket Breviar (Bønebog). Dog, den ældste, letsindig Vildlap som han var; erholdt ingen, og da han endelig beklagede sig for Moderen, fritog hun sin Kæledægge ganske for Undervisningen, hvilket slet ikke fortrød Læreren".

Hans yngre Broder, vor Holger derimod, gjorde en Abbeden selv forbavsende Fremgang. Inden to Aars Forløb havde han gennemgaaet de to første Bøger af Livius; de fire første Sange af Æneiden og Abailard og Heloises Brevveksling. Denne var han hændelsesvis truffen paa blandt sin Lærers Bøger, havde i dennes Fraværelse i Embeds-Forretninger læst et Par Breve, der, fordi de fordrede flere Oplysninger, blev ham et mystisk og dog tillokkende clair obscur (halvmørkt). Han bad da Abbeden om at læse dem med sig og give de nødvendige Forklaringer. Denne studsede, gik nogle Gange frem og tilbage og drejede sig med eet rask om til Ynglingen, spørgende med en Tone, som klang denne helt fremmed: »Har du Lyst til at være Munk?«

Næsten forskrækket svarede denne: »Det har jeg endnu ikke tænkt paa.«

»Skulde du,« vedblev hin, »engang komme til at tænke herpaa, saa overtænk ogsaa, at Klostercellerne er eller bør kun være Tilflugtssteder for dem, for hvem Verdens Glæder er forspildte — eller tabte.«

Han snoede sig ikke hurtigt nok til at dølge et Par Taarer for Knøsen. Men denne gemte den ædle Lærers Ord og tabte dem aldrig.

»Ser du.« sagde denne videre, »denne Abailard døde som Abbed og Heloise som Abbedisse — begge fordi de havde misbrugt Kærligheds Gave. — Vel! du skal kende deres Historie: du kunde vel deraf uddrage dig nyttige Lærdomme og tjenlig Advarsel« Og saa gjorde han.

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Da Holger nu fra sidste Møde i Skoven tyede til sin faderlige Ven og Skolemester i »Vitæ scola«, udøste han for ham sit overfyldte Hiertes Sorrig, Haab og Tvivl, fortællende ham oprigtigt alt, hvad Læseren nu allerede ved. Abbeden billigede hans Vægning for at ægte et Fruentimmer, der var ham saa modbydeligt. Da han kom til at sige sin Mening om det sælsomme Sammentræf i Vaar Skov, rystede han betænkeligt paa det kloge, ærværdige Hoved og spurgte efter nogen Grunden: »Hvad tror du, det vil lede til?«

Uden langt Overlæg svarede han: »Jeg mener heri at spore Guds Finger. At jeg, ligesom jeg skal udstødes af mine Forældres Hus, møder hende, at vi saa snart fatter gensidig Godhed for hinanden — er det ikke Forsynets Styrelse?«

»Min kære Søn! Forsynets Styrelse er den gud flygtiges Støttestav paa hans saa ofte besværlige Vandring; men den letsindige, den lastefulde beraaber sig trodsig paa samme højhellige Vejledning, naar de betræder deres vilde og onde Veje, der fører dem i Fordærvelse. Hvilken var din første Beslutning, da du maatte vende dit Hjem Ryggen?«

»At søge en bedre Lykke i Krigen.«

»Men nu?«

»Dersom hun knytter sin Skæbne til min, da bliver dét Pligt for mig at udfri hende fra en ond og tyrannisk Fader og da at opsøge et sikkert Fristed, hvor vi kan henleve de Dage, Gud vil skænke os, i stille Rolighed, os selv nok.«

»Og ved du et saadant Fristed, hvor I kan være skjulte for Spejderes Øine? Thi at hendes Fader jo vil lede og lade lede efter eder hele Landet rundt, derpaa kan du vel ikke tvivle. Dog, jeg ved i saa Fald et nogenlunde sikkert, og som tilmed staar under min Beskyttelse; men nok herom til du ved, hvad den Dag i Morgen giver. Saa længe kan du blive her og bebo Cellen her lige ved Siden af til høre. Dens forrige Beboer blev begravet for to Dage siden, og saa staar den ledig. Hos mig kan du imidlertid faa Spise. Der har vi Aftensmaden.«

En vordende Munk, som i sit Noviciataar havde denne Bestilling, bragte paa en Træbakke en Portion fersk Fisk med Brød og en lille Krukke øl til. Han kunde ikke hytte sig for (lade være) at kaste et nyfient Blik til den unge fremmede.

»Giv os endnu en Gang saa meget til min Gudsøn! Men ellers taler du ikke til nogen om ham. Du forstaar mig!«

Oppasseren nikkede og gik: han forstod meget godt Klosterherrens Mening: thi over Lydighed holdt han med Strenghed.

Hans Gæst, som var udvaaget efter to Nætters aandeligt Arbejde, kunde, efter fortæret Aftensmad, ikke længe holde Øjnene aabne, bad altsaa sin Vært om Tilladelse at søge Sengen. Denne smilede, flyede ham Nøglen, ønskende ham en kvægende Søvn. »Skulde du,« lagde han til, »vækkes i Nat ved Klokketklang eller Sang, saa bryd dig ikke derom og læg dig atter til Ro! Det er kun vore almindelige Klosterskikke, vi iagttager. Jeg behøver vel ikke at gyde Olie paa Lampen derinde, og det er endnu lyst nok til at klæde dig af.« Og Afklædningen tog kun meget stakket Tid; næppe var den forbi, før han var i Seng og i Søvn. Saa fast var denne, at han hverken drømte om Furier eller Feer, men uden at vækkes af Gøglebilleder sov til ud paa Formiddagen.

Hans Tanker faldt paa Mikkell og Kisten. Den tro Svend havde jo upaatvivleligt ventet efter ham, maaske langt ud paa Natten. Han ytrede sin Bekymring derover for Abbeden.

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»Eftersom I har berettet mig eders Familieforhold,« sagde Abbeden mildt, »saa skal I ikke blive til Natten, for selv at vove eder did; men jeg vil straks lade en af Klosterets Bønder, en ret fiffig Knægt, køre til K r a s t r u p, tage Kisten og M i k k e l, om han er hjemme, med. Han kan jo for ikke at ses gaa den Bagvej, I har talt om, og gaa et Stykke efter Vognen. Skulde han være paa Jagt, kan Bonden blive, til han kommer hjem. Jeg vil derhos lade ham undervise om, at om nogen vil udfritte ham om eder, hvor I er o. s. v., skal han blot svare til alting, at han ved det ikke. Hvad Kisten angaar, da er han lejet af en, han ikke kendte, for at føre den til G u n d e r s t e d g a a r d. Naturligvis afleverer han begge Dele til Portneren her. Nu vil jeg straks lade det alt besørge. Imidlertid, der staar en Flaske god Vin i Væggeskabet: tag eder et Glas til Opmuntring, og naar nu Middagsmaden ret straks kommer, saa tømmer vi den helt ud.«

Den unge Mand fik ej engang Tid til at takke, før den gamle var sprungen til Døren og ud af den, hvor man hørte ham give en udestaaende Besked. Straks efter ham kom Middagsmaden ind. Begge tog til sig af Retterne, medens Flasken ofrede Størstedelen af dens Indhold.

»Vin glæder Menneskets Hjerter,« deklamerede Værten, hver Gang han fyldte de smaa Tumlinger, — som dette Slags Sølvbægere dengang kaldtes. Højt svingende det sidste, fremsagde han begejstret Ho-ratses begejstrede Ode: »Persicos odi puer apparatus« (Jeg hader de persiske Anstalter, Slave) — en hedensk Sang i et kristelig-katolsk Kloster— havde salig F a c c u s kunnet høre dette, sikkerlig vilde det have smigret ham mere end den højtstaaende M æ c e n a s's Bifald. Ogsaa Ynglingens Hjerter følte sig glædet og udvidet af sødeste Haab. Rynkerne glattedes paa hans Pande, og de sammentrukne Læber udbredte sig til et Smil. Timer forløb under Samtaler, der slet ikke vedkom latinske Messer og Bønner. Og saa let og hastigt forløb dem Tiden, at de begge forundrede sig, da det meldtes, at Vognen var kommen tilbage fra Krastrup og havde bragt det befalede med.

»Jeg gad dog gerne set denne Mikkell, som I gør saa meget af,« sagde Abbeden og gav Befaling til, at han og Portnerens Karl skulde bringe Kisten op.

Saa snart Skytten gennem den aabnede Dør fik Øje paa Holger, blev han saa betagen af glad Forbavselse, at han slap sin Hank af Kisten, styrtede ind og kyssede flere Gange vekselvis sin Yndlings Hænder. Idet Holger lempelig drog dem til sig, sagde han, pegende paa Abbeden: »Tak denne ædle Mand; han er min Frelser, min Velgører, min anden Fader.«

I Stedet for anden Tak knælede den ærlige Jæger for Patriarken, foldede Hænderne og bad om hans Velsignelse. Denne blev ham velvilligen meddelt med det Tillæg: »Bliv ved i din kærlige Troskab mod din Junker, saa vil Gud velsigne dig! Din Bistand kan maaske snart behøves.«

»Gid det var saa vel!« raabte Mikkell glad, idet han rejste sig, »og gid jeg kun snart maatte vende Ryggen til det formaledede (forbandede) Krastrup.«

»Den Dag kunde du leve,« sagde Abbeden smilende; »men du glemmer Kisten, den skal for det første herind ved Siden af.«

Holger aabnede for dem, gav Portnerens Karl lidt for sin Umage og noget med til Køresvenden. Mikkell paalagde han, inden hans Bortgang, at holde hemmelig alt det passerede, forsikrende ham, at Karlen i Klosteret saavel som Klosterbonden ikke vilde eller turde sladre.

Abbeden og hans Gæst tilbragte sammen en længere Aften, oplivet af munter Underholdning. Efter en med skønne Drømme afvekslende Helsøvn stod Holger op næste Dag i rette Tid og søgte straks ind til sin elskelige Nabo. Han fandt denne beskæftiget med paa et Bord at ordne adskillige, formodentlig nys erhvaldte Klædningsstykker, en Mandfolkedragt og en Kvindeklædning. Han hilsede den indtrædende med

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

et venligt Nik. Først da han var bleven færdig med disse Klædemon, der var grove og plumpe baade af Materie og Form, sagde han til den forundrede Junker: »Hvad tænker du vel, disse Maskeradedragter har at betyde? For hvem bestemte?«

Hin rystede tavs paa Hovedet.

»Ser du, min Ven! det er muligt, at Ridder Kresten har faaet Snu om sin Datters Sammenkomster med en Herre der i Skoven; i ethvert Fald vil hendes Vandringer være komne til hans Kundskab og have vakt hans Mistanke. Han kunde desaarsag have udsat Spejdere for at passe dig op, gribe dig og føre dig til Vaar. Og da Gud naade dig! Hør kun videre: der er en af Klosterets Bryder (Herremændenes Bestyrere af de endnu saa benævnte »Hovgaarde« i Landsbyerne), der har vist sig saa flittig og ærlig, at jeg besluttede paa egen Regning at lade forfærdige og skænke ham denne splinternye Klædning og derhos denne til hans Kone. Nu affører du dig dine egne fine Klæder og ifører dig hans. Vil saa nogen der ved Vaar antaste dig, saa siger du, at du er en af vore Bryder og udsendt i et Ærinde til Sebber kloster. Skulde det ikke hjælpe og du føres i Fangenskab nede paa Gaarden, da skal Tegnet herpaa være, at du ikke kommer her tilbage i Aften. I Morgen vil jeg da fordre dig udleveret. For Kvindedragten kan saa siden vorde Brug. Gud give, jeg nu maa se dig igen efter Ønske! Han selv være dit Skjold og Værge! Men først en Hjertestyrkning!«

Holger formodede rigtig nok, at Kvindedragten var bestemt for den elskede, og at de begge skulde flygte under saadan Forklædning — men hvorhen? — Dog, hans Tillid til den faderlige Ven var ubegrænset, og Vinen kunde ikke forstærke hans Mod.

»Gør nu den Aftale med hende, at hun indfinder sig i Morgen saa tidlig, hun kan se, dog ikke paa eders sædvanlige Mødested, men helt ude i den søndre Ende af Skoven. Jeg skaffer dig til samme Tid Heste og Vogn; du tager Kvindeklæderne med dig, lader hende trække dem paa i muligste Hast og kører hid, alt hvad trække kan. Jeg skal tilstede og have sørget for Opholdssted nogle Timer dernede i Møllen. Gaa nu, min Søn! Det øvrige siden! Som Vejviser vil jeg give dig en med, som kender den. Valet plurimum!« (Lev vel).

For at komme saa meget raskere af Sted blev der forskaffet ham en Ridehest med Besked at sætte den af i Farstrup.

Han var næppe ankommen til den bevidste Bøg, før Frøken Anna kom farende derhen imod med Blikket stift hæftet paa den Plet, hvor hun ikke forgæves ventede at opdage det kære Ansigt. Men da hun kom helt om til ham og saa ham i en saa uventet Dragt, undslap hende et lille Skrig, og hun vidste næppe, om hun ogsaa turde kendes ved ham. Dog, hans sjælfulte Mine og ejendommelige Stemme betog hende snart al Tvivl. Han udrakte sin haand; villig lagde hun sin i den.

»Tiden« sagde han hastigt, »de Farer, som omringer os, byder os at være knappe med den.«

I sammentrængt Korthed gav han et Omrids af, hvad der siden deres første Møde var hændet ham ved Abbedens kærlige Omhu for ham, sagde hende uden Forbeholdenhed, hvad denne uvante Dragt havde at betyde, og endte med det ømme Spørgsmaal: »Anna! elsker du mig?«

Hun saa ham frimodigt ind i de store, sorte Øjne og svarede fast: »Ja!«

Han trykkede et heftigt Kys paa den Haand, der ved et helligt Baand skulde forenes med hans.

»Anna!« frittede han med Elskerens Ømhed: »Dine Øjne var forgrædte, inden de havde set den, hvis kæreste, helligste Pligt det fra nu af skal være at gengive dem huslig Glædes rene Glans. Nu er jeg din fortrolige: fortro mig da dine Sorger!«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»De er beslægtede med dine,« svarede hun, »hvad din Moder er for dig, det er min Fader for mig. Fadernavnet har for mig aldrig været andet end Skræmsel, og den i Følge med Anelse, som nu uden Bistand skulde virkeliggøre sig: han har bestemt, at jeg skal dømmes til et nyt Tyranni under en Mand, som jeg kender nok til at afsky ham. I Dag otte Dage skal de forhadte Lænker paalægges mig. Jeg følte Fortvivlelsens Mod til at vægre mig, til ved Knæfald at anraabe om Barmhjertighed; han stødte mig fra sig med den Erklæring: »Ridder Ivar bliver din Ægteherre, om jeg endog selv skal holde dig fast paa Brudeskamlen.« Frels mig, Holger! og jo før, jo hellere!«

Næppe fik hun sagt det sidste Ord, før hun forfærdet raabte: »Skjul dig, skjul dig! Der kommer ridende — de er vistnok udsendte af min Fader.«

Hurtig tog hun en Bog af Lommen og gik læsende langsomt hjemad. Holger red næsten den modsatte Vej, men dog ind i Skoven. Det var for silde: en af de spejdende ryttere havde set ham, og han og hans Fæller stak skraas ind efter ham. Snart var han indhentet og omringet og tvungen til at lade den Befaling at gaa imellem dem ned til Herreborgen. Imidlertid var Herren selv med en anden Trop kommen hen imod de elskendes Samlingsplads, da en af Følget gjorde ham opmærksom paa Datteren, der, som det savnets, gik fordybet i Læsning inde imellem Træerne. Han bød sine Svende at fordele sig uden om Skoven og red hen til Anna. Hun tog Bogen ned og hilsede uden at ytre nogen Overraskelse eller Forlegenhed.

»Hvor,« raabte han barsk, »er den, som du nu i flere Dage har løbet efter? Og hvem er han?«

»Der kom,« svarede hun med troskyldig Mine og Stemme, »en Mand, som var bondeklædt og spurgte mig, som jeg sad paa en Vindfælde og læste, om Vejen til Sebberkloster er, hvorhen han skulde, sagde han, med et Brev fra Abbeden i V i t s k ø 1.«

»Hm!« brummede den gamle Bjørn, »kan du ikke læse hiemme? Jeg vil ikke have den Renden i Skoven! Den passer sig ikke for en adelbaaren Pige. Hvad er det for en Bog du er saa forgabet i?«

»Det er,« svarede hun med et næppe tilbagetrængt Suk, »Historien om J e p h t a, der ofrede sin egen Datter.«

Her laa noget, som ramte — ikke hans Hierte: thi det var for længst bepansret »med tredobbelt Malm,« som den latinske Digter siger — men Galden i ham. Dog, da han ikke vilde lade Datteren mærke dette tav han. I det samme han vendte det gult anløbne Ansigt til Siden, saa han den anden Trop komme med en gaaende imellem sig oven for Skov brynet. Han raabte dem ned til sig med et triumferende »Haa haa! saa I har dog fanget ham.

Til Anna sagde han med et skadefro Grin: »Kendes du ved ham? Se paa ham! Nu er han her jo straks.«

Hun fattede sig og svarede roligt; »Det er vist den samme, der spurgte mig om Vejen til Sebberkloster.«

Derpaa vendte hun sig og gik, med Øjnene paa Bogen, men med Ørerne baghenne. Tyrannens Mistanke var endnu i Bevægelse, og da de, der havde opdaget og fanget min gode Bryde, fortalte, at han vilde forstukket sig i Skoven, fik han et »Hvorfor? at besvare.

»Fordi,« sagde han paa Bondemaal, hvilket han ret godt kunde tale, »fordi jeg havde noget aparte at bestille, som jeg ikke kunde lade dette her Kvindfolk se. Jeg skulde for mig selv.«

Man lo.

»Men,« tog Inkvisitoren igen ved, »hvad er det for en Vej, du tager fra Vitskøl til Sebberkloster?«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»Jeg var i Ring for at besøge en Søster, jeg har der,« svarede han uden at betænke sig, »og saa vilde jeg om ad F a r s t r u p, hvor en Broder af mig tjener.«

»Gaa saa Fanden i Vold!« drønedede den mandhaftige Ridder, vendende sin Hest.

Men en af hans Følgesvende hviskede til ham: »Naadig Herre! der er vist noget fejl ved den Bryde, hans Hænder er saa hvide, og jeg tror, jeg har set hans Ansigt før; men hvor, kan jeg ikke komme paa.«

»Holla!« raabte Herren, »han skal ned til Vaar. Der skal du ogsaa komme »for dig selv.« Sæt ham ned i Hvælvingen! og giv ham noget til Nadver! I Morgen vil jeg tage ham lidt nærmere i Skole,«

Rygtet om dette sælsomme Tog for næsten med Vindens Fort omkring i hele Egnen, og det ikke uden lige saa sælsomme Udstaffinger, saasom at Herren paa Vaar havde truffet sin Datter sammen med en Bondekarl, ført ham til Gaarden, spændt ham paa Træhesten, derefter puttet dem begge i een Sæk og ladet dem kaste i Graven, med meget mere. Men en paalideligere, en af dem, der havde været med, og som stod i et vist lønligt Forhold til Abbeden, berettede denne Sagens rigtige Sammenhæng. Denne sendte straks Bud og Brev til V a a r og forlangte sin Bryde udleveret. Svaret lød — thi han saavel som de fleste af hans Stand befattede sig i hine Tider ikke med Blæksmøreri — »at naar han havde forhørt den mistænkelige Person og da fundet ham brødefri, vilde han sende ham til Klosteret, om Abbeden saa kunde kendes ved ham.« Denne slog sig ikke hermed til Ro, men udskikkede den snueste af sine Munke, forklædt som Betler, tilmed udrustet med tvende Krykker — hvis aarsag, saavel som og for Tidens Skyld, han lod ham age V a a r paa en Fierdingmil nær. Nøje følgende sin Instruks, søgte han Køkkenet, som en Pige anviste ham. Ankommen der, satte han sig ned paa en Huggeknub og bad i en ynkelig Tone om lidt at bide paa i Guds Navn. En Kokkepige rakte ham en Skive Brød og en Snillek Ost, hvilket han med forstilt Graadighed straks klemte paa, aad alligevel kun lidt og puttede Resten i Lommen.

»Herre Gud!« sagde han saa ret kummerligt: »Det er strengt at være til, naar en bliver gammel og svag.«

»Aah!« sagde Pigen, stedse passende sit Skorstensskød, »der kan findes mange unge, der har det nok saa slemt som I. Der sidder saadan en hist ovre i Kælderen; han vilde vist hellere end gerne bytte med jer.«

»Se se!« sagde Skælmen, hvad er det for en Rumpen? og hvad har han syndet?«

»Ja,« svarede hun, »det kender vi Tjenestefolk ingen Redelighed paa. De vil rigtignok have til, at han var i Lav med at gøre det slemme ved Frøken Ann derude i Skoven. Hun fik rigtignok en grumme Forskrækkelse og er endnu ikke vel tilpas. Ham den Skidting dernede i Lukkeket kan de ikke faa til at bekende, hvad han hedder, eller hvor han er fra. Derfor skal han ogsaa om tre Dage, saa lang Betænkningstid har naadig Herren givet ham, op og ride Træhesten, saa længe til han gi'er Forklaring.«

»Hm! hm! hm!« gryntede Skælmen, »jeg kommer saa mange Steder og ser baade den og den: det skulde være sært, om jeg ikke ogsaa havde set denne her Krabat for enten her eller der — kunde jeg ikke komme ved at kikke ind til ham?«

»Det kan I sagtens,« svarede hun, »om det ellers kan nytte noget; han sidder der indenfor, hvor jernstængerne er i Glughullet.«

Stodderen skravlede derhen, keg ned og hviskede: »Her sender vor Abbed jer nogle Instrumenter, I kan sætte jer i Frihed med. Se saa at faa den med, I ved nok. Vognen møder ogsaa før Dag, I ved vel hvor.«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Hermed stak han en lille Pakke ind igennem Stængerne, hvorved vor Junker saa sig i Besiddelse af to File, et Brækjern, en stærk og skarp Krumkniv og et Par Vridbor samt et Stykke Tælle til at smøre det Jern med, som han fik at arbejde paa, saa Lyden kunde saa meget muligt dæmpes.

»Og,« lagde Munken til, »hellere i Nat end en anden, for ellers kommer I om tre Dage op at ride. Vale! Han gik nu tilbage til Køkkenet, og idet han satte sig ned og bad om en Taar Vædelse, sagde han ligegyldigt til Pigen: »Jeg kunde ikke faa rigtig Kende paa ham: alligevel, jeg har set ham etsteds for, ihvor det saa er. Ja ja. han gi'er sig nok «

Saa ønskede han Pigen Guds Løn, stavrede af Sted den Vej, han var kommen, og afgav sin Beretning til Abbeden.

Imidlertid faar Læseren blive paa Vaar og se, hvad Midnatten fører med sig. Den fører for det første den ængstede Elskerinde paa Hosesokker ned til Fængselsdøren; hun pikkede sagte og hviskede det kære Navn. Den paakaldte sprang fra sit Fileri og hviskede tilbage: »Søddeste Sjæl! Jeg har faaet Værktøj til at sprænge dette fordømte Hul. Jeg har allerede overfilet den ene af de tre Jernstænger i Vinduet. Om to Timer kan jeg være ude: men gaa du saa lidt i Forvejen hen mod Skoven, du ved, og klæd dig i mørkt baade paa Krop og Hoved, og ombind dine Fødder vel med noget tykt og stærkt Tøj, ellers bliver de vaade af Duggen. Gaa nu, du velsignede! jeg maa bruge mig med Vinduet.«

Han brugte sig saa ivrigt, at de to andre Stænger inden halvanden Times Filen var løsnede forneden. Den kraftfulde Yngling bøjede dem en for en udad og opad, saa han uden stor Anstrengelse kunde skubbe sig ud. Uset lod han snart Porten paa Ryggen og indhentede den forud vandrende Kæreste, netop som han i Dagskæret fik Øje paa den ankommende Vogn. Parret ilede den i Møde. Hurtig omkring og op paa den. Kusken flyede ham Pakken, som indeholdt den kvindelige Maskeradedragt, der under Kørselen, ved Holgers Bistand, snart blev ombyttet med den paahavende. I rask Fart gik det nu fort, og Solen var knap kommen saa højt over Jorden, at den kunde se de hurtigrejsende staa af ved Klosterporten, der, efter given Befaling, straks aabnede sig. Da Køresvenden saa et Bondekvindfolk stige ned i Stedet for den fornemme en, der var stegen op, blev han først forundret og derpaa noget benovet, idet han tænkte, at denne Forbytning var et Værk af Sortekunstneriet, for hvilket saavel som for Virtuoserne i samme han nærede tilbørlig Ærefrygt.

Portneren sagde dem Besked fra Abbeden, at de begge straks maatte komme op til ham. Dette lod de dem ikke sige mere end een Gang. Holger medtog Bondepigens aflagte Kaabe og hat.

Deres faderlige Beskytter modtog dem, saaledes som man nok kan tænke sig, og tøvede ikke længe efter Frokosten med at føre dem ned i Kirken, hvor han efter katolsk Ritual (Kirkeskik) og med denne Religions Ceremonier forbandt dem med det hellige Baand. Om de tilstedeværendes ubrødelige Tavshed var ikke den mindste Tvivl. O! der er sket langt andet inden for Klostermure, som aldrig er kommen paa andre Menneskers Tunger uden for dem.

I et stort og smukt dekoreret Værelse, der ved en skjult Paneldør stod i Forbindelse med Abbedens Celle, satte de sig alle tre om et med lækre Spiser velbesat Bord, hvor den kosteligste Vin ej heller savnedes. Begge Mændene gjorde god Besked: men saa betagen var den unge Kone af Tanken om sin hartad vidunderlige Skæbne, at hun, uagtet Værtens venlige Nøden, viste sig som en særdeles smaatærende Gæst. Men havde den skønne Mund kun lidt at bestille, da havde de skønne Øjne des mere. Disse mildt tindrende Stjerners dæmpede Glans hvilede ofte og længe og ikke uden Genskær paa den nygifte, himmelsk-lyksalige Mands Ansigt. Ah! han trængte slet ikke til saadanne Brandpile; hans Hjerte var jo Ild.

Da Maaltidet var forbi, Manden havde omfavnet sin Hustru og Præsten dem begge under eet, tiltalede han dem saaledes: »Mine elskelige Børn! Hvad jeg til eders Vel har begyndt, vil jeg med Guds Hjælp videre

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

fremme, saa godt jeg ved og kan. At din Fader, min kære Datter! vil sætte alt i Bevægelse for at finde dig og din Mand, det kan I ikke dølgge for eder selv. Jeg har derfor udset eder et Tilflugtssted, hvor han allermindst vil søge eder. Livø herude i Fjorden tilhører vort Kloster. Der bor nu kun en eneste Familie paa den nordre Kant af Øen. Han erlægger sine Afgifter for en stor Del i Fisk, som han og hans to Sønner selv fanger. Eftersom Vinden er, venter jeg dem i Dag eller i Morgen. Nu vil jeg tale med ham om, at jeg overlader ham eder, som jeg foregiver er anbefalede mig fra en Medbroder langt Syd nede, eftersom eders Forældre er komne i Armod ved Ildsvaade og anden Uheld, paa det jeg kunde sørge for eder. For det første maa I tage Ophold hos den Livøfisker, indtil I udi Skoven paa Sydkanten faar opbygget eder et Træhus, hvortil jeg skal lade ham overføre de nødvendigste Materialer. Hans ældste Søn er en dygtig Tømmermand, og for nogle faa Dalere bygger han eder snart en Hvtte, som eders Kærlighed vil gøre til et Slot. Du faar ogsaa nok disse brave Menneskers Hiælp til at omhugge og i Stykker save nogle Træer der udenfor. Saa har I Tidebrændsel for i Vinter og, naar Rødderne er optagne, saa stort et Stykke Havejord, som du formaar at dyrke. Et Par Køer og nogle Faar bliver der vel ogsaa Lejlighed til at faa derover saavel som Husgeraad, der jo i Førstningen kan være tarveligt. Fødekorn forskaffer han eder nok, og deraf behøver I jo ikke meget. For det første,« lagde han til med et skælmsk Smil. »behjælper I eder vel med lidt: men skulde I siden blive flere, saa kan der nok fra Fiskerens eller herovre fra faas en Vugge« — her blev han afbrudt ved Beretning om, at Fiskeren var kommen.

Hvilken Aftale han gjorde med denne, eller rigtigere, hvilken Befaling han gav ham, det kan vi jo nok vide uden nøjere Forklaring. Inden han fik samme omstændelig udfærdiget og Livømanden indprentet, var Solen ved at gaa ned bag merbemeldte Livø. Den gode Munk gik tilbage i sine Lukafer og fandt den nygifte Kone paa — vi kan nok vide paa hvis Skød.

»Naa, I søde Børn!« hviskede han fortroligt, »I har haft en besværlig Rejse i Dag: nu skal I have en sød og rolig Nat. Sengen herinde er lavet til to, og I forliges nok om den. Jeg skal lyse jer.«

Det gjorde han og overlod de lykkelige til dem selv. Længe forend Dag purrede han dem ud til Rejsen, og ikke uden Grund; thi han havde midt om Natten faaet Nys om, at begge de gamle Riddere vilde søge deres Børn i Klosteret. De nygifte var allerede komne i god Behold til Livøen, da Portneren berettede, at en Trop Ryttere ad Vaarvejen nærmede sig. Han fik straks Befaling at holde Porten aflukket og stænget.

Det var rigtig nok den onde Ridder fra Vaar. Da han kom for Klosterporten, fordrede han at inklades. Portneren svarede ud af et lille Hul i Muren, at det var ham forbudet.

»Saa gaa til din Herre, Abbeden,« tordnede hin, »og sig ham, at jeg har noget vigtigt at tale med ham, og det straks.«

Portneren gik og mødte Abbeden paa Halvvejen. Denne traadte ud paa Portaltanen og spurgte Ridderen om hans Forlangende.

»Jeg forlanger min Datter udleveret,« raabte hin, »saavel som den Slyngel af en Adelsmand der fra Krastrup, som har røvet hende ud af min Borg.«

»Ingen af dem er her,« svarede Abbeden.

»Jeg ved, at de er her,« hvinede den opbragte Ridder, »og kan I eller vil I ikke finde dem, saa skal jeg selv lede dem op — Porten op!«

Abbeden saa en anden Trop nærme sig paa Krastrupveien.

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»Mit Kloster,« svarede Abbeden, »er en Fredens Bolig. Hvorledes vil I forsvare at overfalde Religionens Tjenere saa voldeligt?«

»Meget godt kan jeg forsvare det.« lød videre Ridderens Tale, »naar de, der kalder sig Religionens Tjenere, huser og hæler med Røvere og Skælmer. Luk op!«

»Se jer først lidt om,« sagde Abbeden ganske roligt og mildt; thi nu var Ridder Jørgen ikke mere end et Par Hundrede Skridt borte.

Da Ridder Kresten fik Øje paa ham og hans Hob, der var talrigere end den, han havde hos sig, mumlede han: »Det er, Gud døde mig! den Skørtekarl fra Krastrup; hvad mon han vil?«

Han red ham i Møde med sine Svende, raabende: »Hvad vil I her?«

»Søge,« svarede hin, »efter min Søn.«

»Og efter min Datter?« faldt den anden ind. »Aa! I ved vel bedre, end I lader, I Fader til en Pigetyv!«

»Ingen Grovheder!« lød det fra Ridder Jørgens bævrende Læber, »det Ord skal I tage tilbage, for ellers« —

»Og hvad ellers?«

»Vil jeg med mit Sværd se at putte det ind i jer Hals igen.«

Uden Svar drog Ridder Kresten sit Væрге, og lige saa gjorde i næste Øjeblik Krastrupmanden. De red, begge af vred Hu, mod hinanden, og blev Kampens snarlige Udfald, at den onde Ridder sank dybt saaret af Hesten. Hans Folk omringede ham.

»Bring mig snart hjem!« stønnede han, »om jeg holder det ud saa længe.«

Abbeden, som stedse var bleven paa Portaltanen, raabte til den saaredes Svende: »Tag Hestedækkener af og bær jeres Herre herind i Klosteret, saa skal der blive sørget for ham saa godt som muligt.«

Saa gjorde de. Porten aabnedes, og den saarede blev ført til et af de nærmeste Værelser og lagt paa en Seng. Abbeden sprættede selv Klæderne op for Brystet, betragtede Saaret, Ansigtet og følte til den matte Puls.

»Eders Tilstand er farlig,« sagde han, »har I noget at skrifte, maa I ikke forbie eder, og derpaa kan I modtage den hellige Hostie.«

»At lade sig stikke ihjel af saadan en Ærtekælling,« stammede han, »det er, Gud døde mig! tungt. Behold eders Hostie og alle jeres gejstlige Grimasser for jer selv! og lad mig gaa til Helvede i Fred!«

Næppe havde han udtalt dette opbyggelige Skriftemaal, førend Døden henlede hans fule Sjæl, og en Vogn fra V a r endnu samme Aften hans Legeme. Og saa var den Historie forbi; hverken Kongen eller Domstolene tog Notits af Fejden, saa meget mindre som den dræble var angribende Part. Overalt var slige Begivenheder slet ikke ualmindelige, og Kongerne havde intet imod, at den ene mægtige Adelsmand knækkede Halsen paa den anden.

Abbeden søgte at skjule det forefaldne for de nye Livøboere; — ikke fordi det jo vilde have glædet den ene og ikke synderlig smertet den anden; men han vilde nødig endnu bringe en Slags Forvirring ind i deres Paradisliv, men hellere lade dem uforstyrrede dele Tiden mellem Arbejde og Kærlighed. Bygningsarbejdet gik og saa rask fra Haanden, at inden fire Uger stod der et lidet, men net og tæt Hus, bestaaende blot af en Stue paa to Fag, med tvende Kamre, halv saa store, i den ene Ende. Et Halvtag i den anden var Nøds

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

(Kostald) og Faaresti, det hele lækket med Rør. I et af Kamrene var Mundforraad, i det andet var Soveværelse. Træernes Fælden og Rydning, Jordens Bearbejdning med Spade og Rive, alt fremmedes saa godt, at Holger endnu i samme Sommer kunde plante den første Kaal. Anna var heller ikke ledig, hun tillærte sig straks at malke sine Køer, si Mælken og kærne. Naar Manden kom mødig fra sit Arbejde, og hun rakte ham et Stykke Brød med hendes eget Smør paa og en Skaal Kærnemælk eller sød Mælk, da smagte det ham saa helligt som, tyktes ham, ingen Lækkerier, han tilforn havde nydt. Hustruens glædestraalende Aasyn var Krydderi paa Føden. »Hvor saare lidet hør der til for lykkelig at være!«

Tvende Maaneder og lidt længer havde de levet dette Hyrdeliv uden at have mindste Underretning fra begges Hjem, og hvad Abbeden meddelte dem, bestod næsten alene i Livets Fornødenheder, saa og nogle Blomster fra Klosterhaven, dem begge Ægtefolkene var lige gode om at plante, passe og vande m. m.

En Dag, som de var beskæftigede med denne Forfriskningssyssel, træder højst uventet ind i Haven — hvem? hvem anden end den gode Mikkell. Han græd af Glæde, og sandt at sige gjorde Holger ligesaa. Begges artikulerede Glædesytringer kan vi gerne springe over, især da Mikkells bestod mest i Interjektioner (Udraabsord), og indskrænke os til at levere en noget sammentrængt Beretning om den sidstes seneste Begivenheder.

Da hans Yndling Holger var tyet til Vitskøl Kloster, men siden derfra ikke havde ladet høre om sig, blev den Krastrup Skytte ret led og ked af sin Tjeneste dersteds, tog sin Afsked og Vejen til Klosteret for at søge sig en ny Virkekreds i sit Fag— vel ogsaa for, om muligt, at optage Sporet af den kære Junker. Det indtraf saa heldigt for Skytten, at Tjenesten nu nys var bleven ledig. Han blev straks antagen og Formandens Lejlighed nede i Møllen ham anvist.

»Der er ogsaa vore Jagthunde indkvarterede,« sagde Abbeden, »hvis de ellers duer noget; thi din Formand brugte hverken dem eller sig selv for meget. Af Krudt og Bly brugte han derimod mer end nok; men Vildtleverancen faldt sparsom. Jeg har derfor skilt os ved ham. Dig ved jeg nok om til at tro dig som en ærlig Karl og en utrættelig Jæger. Men derhos paalægger jeg dig streng Lydighed og, hvad der angaar Klosteret, urokkelig Tavshed, samt at du aldrig spørger mig eller nogen her, undtagen hvad din Bestilling kan medføre. Det maa du forud love! Kosten faar du paa vor Regning nede i Møllen, hvert Aar et Par nye Vandstøvler, en ny Klædning hvert andel, 6 Daler i aarlig Løn og lige saa mange til Krudt og Bly — er du dermed fornøjet?«

»Fuldkommen!« svarede Skytten.

»Gaa saa ned i din nye Bopæl og lad os se en Prøve paa din Kunst, saa snart Vejret holder til!« Dermed var han affærdiget.

Mikkell tøvede ikke mange Dage, inden han følte sig for om H o l g e r hos Mølleren og hans Omgivelser — det havde jo Abbeden ikke udtrykkelig forbudt ham — men her fik han slet intet ud. Nu passede han da flittig sin Dont, som jo var hans Yndlings-Sag, og erhvervede sig af Klosterbrødrene og deres Forstander velfortjent Ros, hvortil føjedes nu og da en Mundsmag af Hvælvningernes kostelige Vin. Da nu et Par Maaneder siden hans Indsættelse som Skytte var henrundne, blev han en Aftenstund kaldet op til Abbeden.

»Jeg ved nu,« sagde denne, »at jeg i enhver Henseende kan stole paa dig og paa disse Dyder, som jeg ved Tiltrædelsen af din Tjeneste indskærpede dig. Jeg har derfor tænkt at skaffe dig en særdeles Glæde; i Morgen skal du se denne Junker, som du holder saa meget af. Men det er nødvendigt, at hans Opholdssted bliver en Hemmelighed mellem os og en anden lille Familie, paa hvilken jeg kan forlade mig, men som dog ikke ved, hvem han egentlig er. Der ligger nede ved din Bopæl en Baad, som i Morgen tidlig snart skal bære dig til ham. Dens Fører leverer du dette Tegn, saa ved han Besked og tager dig op uden Betaling. Og dette

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Brev afgiver du til Hr. Holger. Lykkelig Rejse!« Den glade Jæger stammede en Taksigelse og bortfjer nede sig.

Sammenkomsten kender vi allerede, tilføjende blot, at Skytten blev i nogle Dage paa Øen, hvor han havde Natteleje hos Fiskerens, og drog saa inderlig fornøjet tilbage; han forventede jo og med Rette, at han oftere kunde faa Lov til at gøre denne Lystrejse.

Da Mikkel kom hjem og beskrev Tilstanden derovre paa sin Maner, sluttede han med den Anmærkning, at der paa Øen var saa mange Harer, som der er Lærker om Efteraaret, og frembar det Ønske, at han dog maatte faa Lov til at rage nogle sammen en Gang imellem. Dette blev ham bevilget, og saaledes forsynede han flere Gange inden Vinteren Klosterkøkkenet overflødigt. Den unge Øboer og den gamle Klosterboer vekslede ved disse Lejligheder Breve. Det sidste, som hin lidt hen paa Efteraaret erholdt, berettede ham, at hans Moder havde faaet Tæring, og at hun maaske næppe kom til at høre Lærken synge, samt at hans ældre Broder ved et tøjlesløst Liv rimeligvis havde paadraget sig samme Sygdom. Skulde disse tvende ved Døden snart afgaa, vilde han og hans Kone blive modtagne med aabne Arme af Faderen, der sørgede meget over sin forsvundne Søn. »Naar Tid er at forlade eders Ensomhed,« sluttede han, »skal jeg ufortøvet lade eder det vide.« Paa det de uden Kulde og Kedsomhed kunde gennemgaa den barske Vinter, forsynede den samme faderlige Haand dem med en Kakkellovn og Bøger, mest latinske, nogle til Andagt og flere til Morskab. Det forstaar sig, Holger blev hendes Sproglærer og havde den Tilfredshed, at Eleven, inden tre Maaneder var omme, ej alene huskede alt det, han havde foredraget hende, men ogsaa begyndte ret taaleligt at kunne vejlede sig selv. Det gik ham alligevel med sin Anna, som det gik Abailard med sin Heloise: han gav hende flere Kys end grammatikalske regler. Da Holger havde erholdt sin Bøsse og Ammunition til den, blev han baade Skytte og Gartner, og med rundeligt Udbytte. Man kan nok forestille sig, hvor behageligt det drøjede paa Spisekammerforraadet: Løg, avlede af ham selv, farceret med Kød af Harer, skudte af ham selv, sagde pyt til olympisk Ambrosia. Ogsaa Fiskerfamilien meddelte ham af sine Urter og sit Fiskevildt, og Brydinden lærte Konen der at tillave det. Vinteren kom, og den streng og langvarig. Før havde begge Familier gjort den Aftale at samles vekselvis hver Søndag, hvilket iagttoges, naar Vejret ikke var alt for urimeligt. Og saa meget hellere indfandt sig Fiskeren hos Jægeren, som denne altid gav en Krukke af ypperligt Mundgodt til Bedste. Den gamle Fisker trakterede da til Gengæld med Kæmpeviser, af dem han kunde en hel Hob udenad og foredrog i en Maner, som nu vel er helt ukendt — tilsidesat, vel fordi den baade er jævnt taktløs og ikke følger noget »Firma«. (Jeg har i min Ungdom af en gammel Bonde hørt saadanne Sange, der, just formedelst deres Vildhed, gjorde hos mig en sælsom Virkning.)

Samfærdselen med Fastlandet ophørte ganske. Fjordfiskeriet ligesaa. Kun enkelte Dage var det Vejr til Jagten, og Holger vandt da, hvad Anna spandt, og som siden blev vævet hos Fiskerens. »Men hvordan fik de da Ende paa Tiden?« kan en og anden spørge og faa mit Svar: de fik ingen Ende paa Tiden, fordi de ingen vilde have. Tænk nu selv efter, hvad det betyder!

For den lykkelige, den, som fortjener at være det, er Tiden snarere for kort end for lang. Da de hørte den første Lærke, undrede de sig over, hvor Vinteren var bleven af.

»Hører du Vinterens Svanesang?« sagde Holger en Dag i Marts til sin Anna.

Hun lyttede og svarede: »Jeg hører rigtignok baade Svaner og andre Havfugle, det har dog noget oplivende.«

»Du fejler,« sagde han, »det er Fjordisen, som brister i utallige større og mindre Revner, opskruet af den indtrængende Havflom. I Morgen staar Fjorden i blank Vand.«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

Saaledes skete det. Den opgaaende Sols Straaler legede med de frigjorte Bølger, og de, ligesom ved Aftens Varsel, hidstævnede Svømmefugle vuggede og dukkede sig med hine Jubeltoner i det nys aabnede Foraarsbad. Vort Par stod paa den østlige Klint og forlystede Øjne og Ører. Inden de vendte tilbage, spurgte hun med et svagt Suk: »Hvor er det, at vore Fødselssteder ligger?« Han pegede der over imod. Uden at mæle tav begge en Stund baade med deres alvorlige og vemodige Tanker, indtil han brød Tavsheden ved at vise paa Vitskøl og sige: »Der bor vores anden Fader.«

»Ak! hvor jeg længes efter ham,« sukkede hun; »kan vi aldrig faa ham herovre at se?«

»Det er i Medhold af hans sidste Brev at haabe,« lød Svaret. »Lad os nu gaa hjem. Hist ser jeg vore Fiskere sejle tilbage mod Land, vistnok med en stor Dræt. Og paa hin modsatte Kant øjner jeg Furbo-baadene svinge om Østspidsen af deres ø. Nu bliver her Liv baade paa det vaade og det tørre; det varer ikke længe, inden jeg kan begynde at pusle i Haven.«

Det gjorde det ej heller, og Arbejdet var ham saa meget kærere, som det nu faldt ham meget lettere end forrige Aar, da han uvant gav sig i Lav dermed. Ydermere, da han længe før kunde komme til at saa og plante, maatte han billigen vente sig en rigere Afgrøde.

Som Holger en af de sidste smukke Marts-dage vendte tilbage med et halvt Dusin Snepper i sin Taske, ser han sine Fiskere styre deres Baad i lige Retning fra V i t s k ø 1 til hans Ende af Øen. Der anede ham et kært Besøg, hvilket han ej heller dulgte for sin Kone, som straks i dette Haab gav sig i Færd med at plukke et Par af Fuglene; thi af Holger vidste hun, at det var en af Alhedens kærester Lækkerier. Holger løb hvert andet Minut ud for at se efter Baaden; den nærmede sig bestandigt mere, skønt sendrægtelig formedelst Luftningens Svaghed. Endelig forsvandt den inde under Havbakken — inden et halvt Kvarters Forløb maatte de være ved hans Bolig. De kom — ja, det var hans dyrebare anden Fader og hans kære Skvtte. Over Gensynets Fryd kan Beskrivelse ikke være fornøden. Da denne havde sagtnet sig, sagde Abbeden dem, at Holgers Moder var for kort siden død og begravet, at hans Broder ikke havde uden faa Døgn tilbage, og at hans Fader saa meget mere længtes efter ham, som ogsaa han havde skrantet hele Vinteren og bestandig taget kendelig af, og at han af denne vilde blive modtagen med aabne Arme; han var ikke gjort arveløs, hvilken Haardhed han ikke havde ladet sig bevæge til at øve. Junkeren vilde altsaa snart se sig i lovmæssig Besiddelse af hele Ejendommen. Holger grundede længe herpaa og svarede omsider, at han her havde fundet den sande Lykke — saa vidt den er at finde paa Jorden — og at hans og hans Hustrus Ro og Sjælefred vilde lide mangt et Brud ved at forlade deres Eden.

»Om jeg end ikke heri kan rent ud modsige dig,« vedblev Abbeden, »maa jeg dog forestille dig, at du ikke alene har Pligter imod din Hustru og dig selv og de Børn, som Gud kan skænke eder, men ogsaa mod Fader og Søster og alle dine mange undergivne. Det er en oprørt, en farlig Tid, i hvilken vi lever, og du har en langt anden pligtmæssig Virkekreds end denne Plet Jord her. Der er nemlig fremstaaet en Munk i Wittenberg, som har opsagt Katolicismen og dens Overhoved Huldskab og Troskab, idet han paastaar at ville føre Religionen tilbage til dens oprindelige Simpelhed. Mangfoldige derude, hvor iblandt ogsaa regerende Fyrster, har sluttet sig til ham og svoret, at ville med Tungen og med Sværdet forsvare hans nye Lære til det sidste Aandedræt; sikkerlig faar den ogsaa Indpas her i Norden. Vel maa man indrømme, at vor Gejstlighed har været i Besiddelse af overdreven verdslig Magt, som desværre er bleven mange Haande misbrugt; men den har dog hidtil dannet en for Borgere og Bønder saare gavnlige Modvægt til Adelsmagten, der visselig vil stige til en foruroligende Højde, naar den ikke har andet end Kongemagten imod sig. Christjern har forsøgt med Bøddelsværdet at forstærke sin; men derfor er han nu og en landflygtig Mand. Og nu til sidst, min gode Søn, dersom Klostrene ogsaa her skulde vorde ryddede, da beder jeg, at du vil modtage og din Hustru se mig til gode paa mine gamle Dage! Ham, din Jagtven, vil du vist ogsaa tage dig af.«

Sten Stensen Blicher – novelle – Livø

»Ja, ved Gud, af begge!« raabte Holger, kastende sig om Faderens hals og gribende sin Kones Hænder:
»Han har Ret — han skal raade, og vil du som jeg —«

»Det har jeg jo stedse villet,« afbrød hun med et af sine hjertesmeltende Smil.

»Saa ingen lang Opsættelse! i Morgen kan vi være færdige til Afrejsen.«

Nu blev Fiskerne hidkaldte.

»Jeg takker eder hjerteligst, I gode Venner,« talte Junkeren, »for alt, hvad I har udvist imod os to vildfremmede Mennesker, og beder jeg jer modtage som Bevis paa min Taknemmelighed dette Hus, I jo selv har bygget, tillige med alt, hvad deri befindes — det kan være nok for dig, Hans! at begynde med, naar du fører din Fæstemø, Rønbjerg, herover som Kone. Dig, Morten, skænker jeg dette (en Pung med Penge) som Brudeskænk til den Kone, du kan faa. Kommer I nogen Sinde saa langt ind i Landet som til K r a s t r u p g a a r d, der bor jeg da, er ingen Bryde længer, men skal derfor nok kendes ved eder i al Kærlighed.«

Fiskerne gjorde store Øjne og glade Øjne og mange Taksigelser, der straks blev afbrudte, idet Brydinden, dækkende Bordet, bad dem sætte sig derved og faa noget at leve af. Efter megen Vægning for saa stor en Ære sagde Holger til dem: »Har vi ikke før siddet til Bords sammen? og der har intet været i Vejen. Nu er Bord og Stole og Stuen eders; du, Hans, er min Vært og jeg tillige med denne højærværdige Herre eders Gæster.«

Abbeden trykkede sin elskelige Søns Haand med de Ord: »Modgang har været dig en god Skole; nu vil du ogsaa have stærk Ryg til at bære gode Dage.«

Ikke uden Sindsbevægelse — noget lig den, der føles, naar en ret interessant Bog efter Gennemlæsning lukkes og henlægges — brød Ægteparret op. Paa Nedgangen til Afskibningsstedet saa de sig flere Gange tilbage efter del forladede Elysium (de saliges Opholdssted), og endnu inden de steg i Baaden — ved hvilken Holger kom i Erindring om C h a r o n s Færge — foreslog A n n a, at de fremtidigt een Gang om Sommeren skulde besøge Livsensø, hvilket Forslag blev af hendes Mand modtaget med Varme og bragt i Udførelse en lang Række af Aar.

Hvad har jeg videre med denne Historie at gøre end at ende den? og dette ønskede jeg selv hellere maatte været paa L i v ø e n. Fra de elskeliges Liv og Levned paa det stoltere, men ogsaa uroligere K r a s t r u p har jeg ikke mere at tjene med, end at de begge levede sammen med uformindsket Ungdomskærlighed lige til under Rynker og graa Haar og fulgtes sammen did til den hellige Livsens ø, hvor Kærlighed er en perennerende (stedse varende) Blomst.